

УДК 634.0.3

Код UPOV: QUERC_PET

Методика

проведення експертизи сортів дуба скельного (*Quercus petraea* (Matt.) Liebl.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Quercus petraea* (Matt.) Liebl.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи, попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовують для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 2);
- Листкова пластинка: переважаюча форма основи (ознака 9);
- Жолудь: форма (ознака 17);
- Плюска: за глибиною (ознака 22).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів дуба скельного

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
2. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 4	пірамідальна	1	
		широкопірамідальна	2	
		шатроподібна	3	
3. (+) QN	Пагін поточного року: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
4. PQ	Пагін поточного року: забарвлення кори VS 2	оливкове	1	
		сіре	2	
		сіро-коричнєве	3	
		буро-зелене	4	
5. QL	Пагін: опушення VS, 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
6. (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною MS 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
7. (+) QN	Листкова пластинка: за шириною MS 2	вузька	3	
		середня	5	
		широка	7	
8. QL	Листкова пластинка: лопаті VS, 2	відсутні	1	
		наявні	9	
9. (*) PQ	Листкова пластинка: переважаюча форма основи VS, 2	клиноподібна	1	
		округла	2	
		серцеподібна	3	
10. (+) QN	Листкова пластинка: розсіченість MS, 2	мілка	3	
		середня	5	
		глибока	7	
11. PQ	Листкова пластинка: забарвлення VS 2	зеленувато-біле	1	
		світло-зелене	2	
		зелене	3	
		червонувато-зелене	4	
		коричнювато-зелене	5	
12. QL	Листкова пластинка: глянсуватість верхнього боку VS, 2	відсутня	1	
		наявна	9	
13. QN	Молодий листок: інтенсивність опушення VS, 2	слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	

1	2	3	4	5
14. QN	Листкова пластинка: інтенсивність опушення жілох VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
15. (*) (+) QN	Черешок за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	
16. (+) QN	Квітка: переважаюча кількість тичинок MS 3	мала середня велика	3 5 7	
17. (*) PQ	Жолудь: форма VS 4	яйцеподібна овальна циліндрична	1 2 3	
18. (+) QN	Жолудь: за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
19. QL	Жолудь: спосіб прикріплення до пагона VS 4	майже сидячий на плодоніжці	1 2	
20. (+) QN	Жолудь: плодоніжка за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
21. (+) QN	Жолудь: маса 100 шт. MS 5	мала середня велика	3 5 7	
22. (*) (+) QN	Плюска: за глибиною MG 5	мілка середня глибока	3 5 7	
23. QL	Здатність утримувати листки до наступної весни VG	відсутня наявна	1 9	
24. (+) QN	Час опадання листків відносно розпускання бруньок VG	раніше одночасно пізніше	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів дуба скельного

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Розпускання бруньок
2	Сформований молодий пагін
3	Цвітіння
4	Сформовані плоди
5	Стиглі плоди

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–30, високе – понад 30.

До 3. Пагін поточного року: за довжиною, см.

Короткий – до 20, середній – 20–35, довгий – понад 35.

До 6. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 8, середня – 8–12, довга – понад 12.

До 7. Листкова пластинка: за шириною, см.

Вузька – до 5, середня – 5–7, довга – понад 7.

До 10. Листкова пластинка: розсіченість, частина від ширини пластинки.

Мілка – до 1/4, середня – 1/4–1/2, глибока – понад 1/2.

До 15. Черешок за довжиною, см.

Короткий – до 1,5; середній – 1,5–2,25; довгий – понад 2,5.

До 16. Квітка: переважаюча кількість тичинок, шт.

Мала – до 6, середня – 6–8, велика – понад 8.

До 18. Жолудь: за довжиною, см.

Короткий – до 1,5; середній – 1,5–2,5; довгий – понад 2,5.

До 20. Жолудь: плодоніжка за довжиною, частина мисочки.

Коротка – до 1/3, середня – 1/3–1/2, довга – понад 1/2.

До 21. Жолудь: маса 100 шт., г.

Мала – до 250, середня – 250–350, велика – понад 350.

До 22. Плюска: за глибиною, частина жолудя.

Мілка – до 1/4, середня – 1/4–1/2, глибока – понад 1/2.

До 24. Час опадання листків відносно розпускання бруньок.

Раніше – до розпускання, однаково – під час розпускання, пізніше – після розпускання.

9. Література

1. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. С. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 262.
2. Определитель высших растений Украины – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 61.
3. Лекарственные растения, фитотерапия, лечение травами. Дуб скельний (*Quercus petraea*) /<http://fitoapteka.org/herbs-d/2061-quercus-petraea>
4. [uk.wikipedia.org/wiki/Дуб скельний](http://uk.wikipedia.org/wiki/Дуб_скельний)